

DAGEN DERPÅ: En ung mann er klar til å rydde opp ødelagt glass fra en jødisk butikk i Berlin, dagen etter «Krystallnatten». FOTO: SCANPIX

Velskrevet om et dypt sår i Europas historie

DOKUMENTAR

Krystallnatten

Forfatter: Øyvind Foss

Forlag: Spartacus

► Velskrevet og oversiktlig om et av de mørkeste kapitler i nyere europeisk historie.

•• Natten til den 10. november 1938 blir husket og markert hvert år. Om noen skulle ha tvilt på nazismens hensikter med jødene og andre «undermennsker» i det tyske førkrigssamfunnet, fikk de til fulle demonstrert denne natten hvor langt regimet og en forført befolkning ville gå. 1400 synagoger og andre jødiske forsamlingshus sto i brann, jødisk eiendom ble rasert og plyndret, 300 jøder mistet eller tok eget liv, 30.000 ble sendt i konsentrasjonsleir. Aksjonene spredte seg til hele riket. Knapt fire år senere kom Wannsee-konferansen med «den endelige løsning».

Det er skrevet mye om denne natten, likevel har teologen og forskeren Øyvind Foss ved Universitetet i Stavanger, opprinnelig kristiansander, kommet med enda en bok. Dens fortjeneste ligger først og fremst i at den er opplysende, velskrevet og på en oversiktlig måte skildrer både opptakten til tragedien, selve nattens ugjerninger og setter det hele inn i en større sammenheng.

Krystallnatten er et tilslørende navn på et av de verste kapitler i nyere europeisk historie. Den rystet omverdenen,

men mange viste også «forståelse» for at Hitler måtte handle. Aftenposten hadde en «nyansert» fremstilling av nyheten, skriver Øyvind Foss, mens Nationen var redd for at jøder på flukt ville søke seg til vårt land og gi et «uhyggelig jødeproblem». Vi må i vår kritikk av tyskerne ikke glemme den behandling vi selv ga jødene da de trengte oss mest.

Med et retorisk grep ga Hitler jødene selv skylden for Krystallnatten og forlangte at de skulle betale for skadene. Han utnyttet meldingen om en ung polsk jøde som tre dager tidligere hadde skutt en tysk diplomat i Paris, en sak som for øvrig utviklet seg pinlig for Tyskland. Diplomaten og morderen hadde trolig et seksuelt forhold, og homofile var ikke bedre enn jødene.

Selv om det er vanskelig å forstå at en nasjon som hadde frembrakt noen av de største personligheter i europeisk kultur, kunne havne i et så bestialsk dyp som jødeforfølgelsene, er der spor å finne. Et av de tydeligste peker mot Luther, som i skrift og tale var uforsonlig overfor jødefolket. Så sviktet da også kirkens medlemmer da pogromene kom, med noen hederlige unntak.

Antisemittismen er ikke utryddet, påpeker Foss i et oppsummerende kapittel, det er heller ikke folkemordene. Vi trenger Foss' påminnelse om dette dype sår i vår europeiske historie. ALF KJETIL IGLAND

